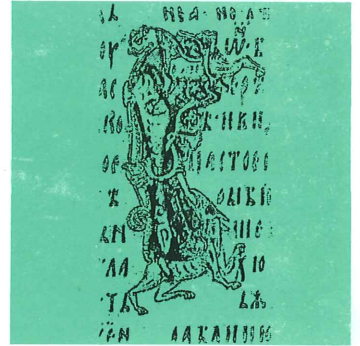
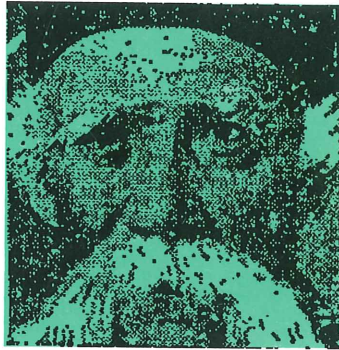

МССЦ

БЕОГРАД

12 – 14. IX 2012.

НАУЧНИ
СТАНАК
СЛАВИСТА
У ВУКОВЕ
ДАНЕ

ИНТРАЛИНГВИСТИЧКИ И
ЕКСТРАЛИНГВИСТИЧКИ ЧИНИОЦИ
У ФОРМИРАЊУ И РАЗВОЈУ СРПСКОГ
СТАНДАРДНОГ ЈЕЗИКА

42/1

БЕОГРАД, 2013.

Марија Р. ИЛИЋ*
Балканолошки институт САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 20.10.2012.
Прихваћен: 13.02.2013.

ПРЕСТИЖ ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОГ У МАЂАРСКОЈ: ОГЛЕД ИЗ ДИЈАХРОНИЈСКЕ СОЦИОЛИНГВИСТИКЕ**

Предмет проучавања у раду су српски варијетети у околини Будимпеште, који су настали конвергенцијом шумадијско-војвођанских, косовско-ресавских, јекавских и икавских говора. Формирање дијалекатског профила ових говора вероватно се десило током 16. и крајем 17. века, за време Османске Мађарске (1541–1699) и након Велике сеобе Срба (1690) у Хабсбуршку монархију. Користећи примере из савремених теренских истраживања, анализирам језичке црте које указују да је у контакту разних дијалеката, шумадијско-војвођанска екавица уживала престиж. У раду, прво излажем основне податке о српској мањини и указујем на најзначајнија дијалектолошка истраживања ових варијетета. Затим, дајем кратак опис теренских истраживања. У средишњем делу анализирам примере из интервјуа вођених у месту Чип (мађ. Szigetcsér).

Кључне речи: социолингвистика, дијакхронија, језички контакт, српски у Мађарској, шумадијско-војвођански, екавски, ијекавски, престиж

1. Српска мањина у Мађарској: историја и демографија

Српске заједнице које су мигрирале на територију уже Угарске у периоду од 14. до 18. века нису образовале компактно етничко подручје, него су биле расуте, па се о њима често говори као о „острвима“ и „енклавама“. У данашњој Мађарској су раштркане у преко 20 насеља; највећи број живи у Будимпешти и њеној околини, затим у Поморишју и у Барањи, и у насељима Медина (жупанија Толна) и Сантово (мађарски део Бачке). Будући да се Срби

*marija.ilic@bi.sanu.ac.rs

**Рад је настао на пројекту Балканолошког института САНУ *Језик, фолклор, миграције на Балкану* (бр. 178010), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

вековима налазе у мултиетничком окружењу, развијени су бројни међујезички и међукултурни контакти, а у новије време све више је и међуетничких бракова. Ипак, староседелачке заједнице су у константном паду током читавог 19. и 20. века и тај тренд се наставља и у 21. веку. Према претпоследњем попису из 2001, 3.388 испитаника је одредило српски као матерњи, њих 3.816 српску националност, а укупно је 7.350 испитаника је истакло везу са српском етничком заједницом (исп. Vékás 2005). Мањинске и мађарске институције процењују број Срба између 5.000 и 7.000 (исп. Dobos 2007). Иако малобројна, српска мањина има врло развијену мрежу институција од образовних, преко културних, медијских, до политичких (исп. Ластих 2005).

1.1. Дијалектолошка истраживања

На одржање српског језика утицало је неколико значајних фактора: народне вероисповедне основне школе у којима је језик наставе био српски; политика православне цркве да се службе и проповеди држе на црквенословенском (*славјански* у речнику мојих саговорника) односно говорном српском; и највише од свега, став говорника да је одржање језика изузетно значајно за одржање етничког идентитета (исп. Прелић 2008). Након Другог светског рата, укидају се вероисповедне школе, значајно расте број међуетничких бракова, опада значај цркве, а језик школе и радног места постаје мађарски. Припадници српске заједнице су двојезични, при чему се сигурније изражавају на мађарском. Језичка компетенција је у сразмери с генерацијском припадношћу – тј. знање и владање српским сразмерно опада с млађим генерацијама – па се може говорити о процесу замене језика (исп. Илић 2009, 2011а). У интрагрупној комуникацији најчешће се прекључују и мешају оба кода. Домени у коме употреба српског има још увек посебну симболичку важност јесу: властито име, језик у цркви и за српске празнике (посебно за столом кад се слави крсна слава), епитафи на надгробним споменицима, званични мањински скупови (исп. Прелић 2001, 2008). У свим осталим доменима, мађарски је доминантан.

Дијалектолошка истраживања ових варијетета су повезана с најзначајнијим именима српске лингвистике. Језичку грађу из мађарског дела Барање објавио је Вук у *Српском рјечнику* (1852). Прву дијалектолошку скицу говора у околини Будимпеште дао је Александар Белић; истраживања је обавио Павле Ивић и саопштио резултате у низу радова; најобухватнији опис свих штокавских говора у Мађарској дао је Предраг Степановић.¹ Дијалектолошким радовима је заједничко то да се баве говорима руралних средина и да су за информаторе бирани говорници чији говор чува најконзервативније црте, док су на маргину потиснуте језичке иновације и контактне форме (исп. Илић

¹Према области истраживања радови се могу груписати у класичне описе (Белић 1910; Ivić 1961/1962, 1966; Ивић 1971, 1985², 1991, 1994, 1997; Степановић 2000а, 2000б, 2000в, Петровић 1979, Николић 1993; Rakić 1997, 1998), лексикографију (Мијатовић 1983), ономастику (Петровић 1974, 1976; Стефановић 1993, 2003).

20116).² Утврђено је да су у српским говорима заступљена сва три наречја – екавско, ијекавско и икавско – као и шумадијско-војвођански, косовско-ресавски, источно-херцеговачки и славонски дијалекти. Издваја се закључак да су српски (и хрватски) говори већине насеља мешавине више дијалеката и наречја, што указује да су те заједнице формиране од различитих говорних и миграцијских група.

2. Дијахронијска социолингвистика: контакт и мешање варијетета

Дијалектолошки радови имају неколико значајних запажања која се тичу историје језика, поред осталог и дијахронијске социолингвистике. Та наизглед споредна запажања могу нам послужити да створимо основне представе о друштвеном статусу српских варијетета који су долазили у контакт. Ипак, пре него што кренем даље, направитићу дигресију како бих објаснила социолингвистички појам *престижа*, који ћу надаље користити у раду.

2.1. Престиж у социолингвистици

Социолингвистички појам престижа настао је по аналогији с друштвеним престижом, с којим је тесно повезан. Наиме, *престиж* (фр. *le prestige*) означава значај, добру репутацију или углед особа, места, предмета, институција, појединаца, група, па и читаве културе. Посматрајући улогу и статус језика у друштву, социолингвисти су утврдили да се престиж утврђује на основу следећих критеријума: књижевна традиција, ниво језичке модернизације, међународни углед, и/или престиж његових говорника (исп. Kloss 1966: 143–144).³ Уколико варијетет поседује велики број наведених атрибута, сви су изгледи да ће бити посматран као језик високог престижа, и обрнуто.

Почев од средњег века па све до раног модерног доба, латински је у западној Европи коришћен као *lingua franca*, а већина књига настала до краја 18. века написана је на том језику. У византијском културном кругу, језик администрације и високе културе био је средњовековни грчки. Будући *lingua franca* Медитерана, италијански је престижни језик ренесансе, а француски ужива изразити престиж у периоду од 17. до 19. века као језик дворске културе, западне међународне политике и трговине (исп. Kahane 1986). У Хабсбуршкој монархији престижан је немачки, што даље утиче на његов статус у централној Европи; након Другог светског рата, његов престиж опада и самим тим домени употребе и број говорника, и затим поновно расте након

² Поред тога, постоји значајан број радова о овим говорима из контактне лингвистике, социолингвистике, етнолингвистике, антрополошке лингвистике, исп. преглед лингвистичких истраживања у Мађарској у: Милорадовић 2004, 2005; Илић 2009.

³ Исп. "Prestige may be the result of any one or more of the following factors: rich literary heritage, high degree of language modernization, considerable international standing, or the prestige of its speakers" (Kloss 1966: 143–144).

пада Берлинског зида, у складу с порастом његове инструменталне вредности (исп. Gal 1993, 1995). Успон и пад престижа руског у источној Европи и бившим совјетским републикама повезан је с настанком и распадом Совјетског савеза (исп. Tyson 2009). Коначно, савремено доба је у знаку међународног престижа енглеског, који је глобална *lingua franca* и главни језик у многим међународним доменама (исп. Francis, Ryan 1998).

Престиж језика је повезан с друштвеном моћи, јер зависи од политичке и економске моћи његових говорника. Престижност најчешће обезбеђују средња и виша класа и богати урбани центри, и обрнуто, владање престижним варијететом јесте важно средство и предуслов вертикалне друштвене мобилности. Због тога престиж језика утиче на проширење или сужавање домена његове употребе. У друштву се престижни варијетети оцењују и дефинишу у идеолошким категоријама као „племенити“, „лепи“, „правилни“, „аутентични“, „логични“, а та се атрибуција преноси и на њихове говорнике, и обрнуто. С мање престижним и стигматизованим варијететима ситуација је иста, само у обрнутом смеру. Наравно, овакве оцене немају лингвистичко утемељење и убрајају се у „језичке митове“ (исп. Bauer, Trudgill (ур.) 1999).

Варијетети 'под капом' једног језика такође се разликују према престижу. С гледишта регионално условљених варијација, најчешће су престижни они дијалекти чија је основица блиска стандарду. С гледишта друштвене раслојености, пак, престижним се сматрају стандард као и варијетети који се користе у вишим друштвеним класама и важнијим друштвеним (урбаним) центрима. Како Милрој (2001) закључује, у читавој Европи, која је устројена као систем држава-нација, на делу је практична и симболичка доминација стандардних варијетета; стога се европске културе одређују као културе стандардног језика. Штавише, у већини култура, с изузетком арапског, стандард и престижни варијетет су у тој мери подударни да се ова два термина могу користити као синоними (исп. Ibrahim 1986). И српска култура спада у културе стандардног језика, а стандарду се како у интелектуалном тако и свакодневном дискурсу приписују вредносни атрибути „лепог“, „чистог“, „правог“ српског језика (исп. Filipović 2011; Ilić 2010, 2012).⁴

Као што истраживања показују, говорници су свесни језичког престижа, и стога се труде да у формалним ситуацијама користе престижне форме у акценту, изговору појединих гласова, лексици, структури реченице. Исто тако, говорници избегавају да користе варијетете и форме нижег престижа ван породице и круга познаника из исте дијалекатске зоне, што утиче на даље потискивање и опадање употребе ових варијетета, али и на стигматизацију говорника и читавих култура (исп. Labov 2006²). Лабов је први уочио да неки говорници радо користе свој варијетет упркос томе што има низак друштвени престиж и што га они сами оцењују као „лош“ и „искварен“. Ова појава се објашњава тиме што тај варијетет има за њих „скривени престиж“ (енг. *covert prestige*), јер говорници тако изражавају солидарност и индексирају припадност својој групи (*ibid.*). Слично томе, у билингвалном региону Ката-

⁴О вредновању српских дијалеката међу студентском популацијом исп. Kovačević 2004.

лоније каталонски је имао скривени престиж у односу на кастиљански, који је као званични језик у Шпанији уживао „отворени престиж“ (исп. Woolard 1985).

Истраживања односа пола говорника и престижа показала су да у патријархалним заједницама млађе жене, посебно из средње ниже класе, показују већу склоност од мушкараца ка употреби престижних језичких форми и иновација (Gal 1978; Labov 2006²; Voss 2006; Borbey 2000). Овакво језичко понашање се тумачи као израз њихове жеље за еманципацијом. Мушкарци су пак склонији да користе варијетете ниског статуса, који имају за њих скривени престиж. И то језичко понашање се објашњава тиме да жене трпе већи притисак да се понашају у складу с друштвеним нормама, док је такав притисак на мушкараце мање изражен (Chambers, Trudgil 1998: 98).

У језичком контакту престиж такође има пресудан утицај, и одређује какав ће се тип контакта остварити – лексичко позајмљивање, конвергенција, креолизација, диглосија, замена или смрт језика. У језичком контакту обично долази до лексичког позајмљивања од језика вишег престижа (енглески од латинског и француског од 11. до 19. века), затим до преузимања лексике и граматичке структуре од језика вишег статуса, а фонетике од језика нижег статуса (пример креола), или до диглосије, при чему се престижан језик користи у институционалним и формалним ситуацијама, а језик нижег престижа у свакодневној комуникацији и субкултурним жанровима (исп. Ferguson 1959). Језичка конвергенција, о којој ће у овом раду бити посебно речи, јесте посебан тип језичког контакта у коме је више варијетете изложено међусобним утицајима током дужег временског периода.

2.2. Престиж међу српским варијететима

У студијама о српском књижевном језику доста је писано о диглосији током средњег века и раног модерног периода (исп. Толстой 1988; Ивић 1990; Младеновић 1990; Grković Mejdžor 2004; Грковић 2006; Милановић 2006). Језички контакт међу варијететима у разним историјском периодима, па и ситуацију диглосије, свакако би требало посматрати у оквиру концепта престижа. Драгоцене податке о језичком контакту у дијакронији можемо добити управо из дијалектолошких студија. Тако се на основу посматрања варијетета у Мађарској, као и дијалекатских студија, може се поставити неколико хипотеза.

Прво, може се закључити да је екавица уживала изразити престиж на територији Угарске. То потврђују говори у околини Будимпеште – у Ловри, Чипу, Помазу, Калазу, Сентандреји – где је долазило до мешања екавских и јекавских варијетета у 16. и 17. веку. Како закључује Павле Ивић (1966: 194), у процесу мешања дијалеката екавске форме су углавном „побеђивале“. Престиж екавице огледа се и у говору мохачких Срба, чија је дијалекатска основица источнохерцеговачка. Упркос томе, међу мохачком интелигенцијом раширио се екавски изговор јата (Степановић 1994: 43–44; Stepanović 1997). Предраг Степановић је имао прилику да пореди српске говоре у Мохачу од

70-их до 90-их година 20. века, и констатовао је да се у периоду од двадесет година примећује њихова изразита екавизација (Stapanović 1997). Овај аутор то објашњава утицајем југословенских медија након 70-их година и учес-талим контактима с екавским говорницима из Србије (посебно Војводине) и других делова Мађарске. Објашњење за ову појаву, према мом мишљењу, може се наћи и у очевидном престижу екавице у предвуковском и у поствуковском добу како у Србији тако и у ужој Угарској.

Друго, уочено је да новоштокавски шумадијско-војвођански варијетети, који служе као основица писаног језика од 17. века, уживају престиж у односу на староштокавске косовско-ресавске говоре и у предвуковском добу. Шумадијско-војвођански говори су у елитној и „народној“ идеологији вредновани као „правилнији“ и „лепши“, што је доводило до потискивања и замене мање престижних дијалеката, нпр. говорници косовско-ресавског варијетета из Чобанца су се стидели да користе свој варијетет у интергрупној комуникацији (исп. Белић 1910: 69; Ивић 1997: 226; Степановић 1994: 140).

У овом раду, посебно ћу се бавити мешавином екавских и ијеквских елемената у говорима у околини Будимпеште, као и питањем престижа и историјског статуса варијетета који су долазили у контакт.

3. Јекавизми у говорима у околини Будимпеште

У говоре у околини Будимпеште спадају шумадијско-војвођански варијетети који се говоре северно и јужно од Будимпеште, и то на северу у Помазу (мађ. Pomáz), Калазу (мађ. Budakalász), а на југу у Чипу (мађ. Szigetcsép), Српском Ковину (мађ. Ráckeve), Ловри (мађ. Lórév), Бати (мађ. Százhalombatta), као и у Ајмашу (мађ. Rácalmás) и Пантелији (мађ. Dunaújváros), где су српске заједнице сада скоро изумрле. Изузетак представља Чобанац (мађ. Csobánka), северно од Будимпеште а у суседству Помаза и Сентандреје, где се говорио староштокавски косовско-ресавски дијалекат. Међутим, због стигматизације тог дијалекта, као што сам већ напоменула, говорници су прешли већ почетком 20. века на престижнији шумадијско-војвођански говор суседног Помаза. Поред тога, у ову групу спадају и говори Сентандреје (мађ. Szentendre) и Будимпеште, али њих треба посматрати у контексту урбане дијалектологије. Говоре у околини Будимпеште Павле Ивић издваја као посебну подгрупу шумадијско-војвођанских говора која је најсличнија западним војвођанским говорима. Говори у околини Будимпеште представљају мешавину екавских говора војвођанског типа с ијекавским источнохерцеговачким, косовско-ресавским и икавским говорима (Ивић 1985²: 80). Ово мешање се одразило на троструки рефлекс јата (*e, u, je*), при чему је специфичност у односу на шумадијско-војвођанске говоре заправо у великом броју (и)јекавизама.

Предраг Степановић (2000в) је покушао да реконструише разне фазе мешања говора на територији уже Угарске. Према овом аутору, први српски досељеници су били екавци из Деспотовине (1402–1459), који се насељавају уз

Дунав и делимично уз Драву. Након турског освајања Угарске, досељавају се мартолози и њихове породице углавном (и)јекавци из босанско-херцеговачких крајева. Ијекавци су у том периоду највише населили Барању, Шомођу и Толну, али су донели свој говор и знатно северније, све до Будима и Острогона, где су се помешали са староседелачким екавским заједницама. Према томе, до значајног мешања екавских и ијекавских говора је дошло највероватније током османске власти у Угарској (1541–1699) (*исто*). Степановић сматра да су током Велике сеобе (1690) у Угарску махом мигрирали екавци, и то великим делом говорници косовско-ресавског и шумадијско-војвођанског (исп. Пецо 1990), којима су се прикључиле и неке породице из Црне Горе и Херцеговине, тј. ијекавци, али је њихов број био незнатан (*н. д.*, 1109).

Разматрајући овај језички контакт, Ивић сматра да је шумадијско-војвођански говор био или већински или је уживао већи престиж, па су екавске форме превладале (Ivić 1966: 194). Очевидни јекавизми су свесно елиминисани у формама које би говорници могли да препознају као ијекавске, тако да се готово нигде није очувао рефлекс дугог јата *-ије-* нити рефлекс кратког јата *-је-* (*cf.* Stepanović 1994: 134; Ivić 1966: 194). Рефлекс јата се у овим говорима пак одржао као део скривених јекавизама које говорници више не препознају као јекавизме, тј. искључиво код консонаната *л, т, д* у којима је извршено јекавско (најновије) јотовање (*љ, ћ, њ*): *ћев, ћела, отићеду, поћера, доћера, шићера, сећела, вићо, вољела, дигоћ, кадгоћ, штогоћ, кољено, љето, прољетос, доље, оће, ниће*, (Николић 1993: 144; Степановић 1994: 134). Рефлекс *-(и)је* се пак може срести у облицима *прије, пријашње, хтјела*. Павле Ивић тумачи предлог *прије* аналошким икавизмом према компаративу придева типа *старије* (Ивић 1997: 232; Ivić 1966: 194), мада се може тумачити и као лексикализовани јекавизам. Икавизми су такође бројни, могу бити аналошки и фонетски, и одговарају стању у стандарду (*није, нисам, мени, теби, старији, најбогатији*), односно у војвођанским говорима (*сијали, смијали, гријали, вије, ди, дигоћ, дикоји, сикера, видро*) (Николић 1994: 144). Иако су говори у околини Будимпеште прилично слични, дијалекатска слика варира од места до места, па и од говорника до говорника. Тако је, на пример, у Ловри забележено највише јекавизама, а у Чипу најмање. Штавише, Предраг Степановић бележи да у најјужнијем насељу ове говорне зоне – Пантелији – није забележио ниједан пример с јекавским рефлексом јата (исп. Степановић 2000в: 1106). Треба истаћи да говорници у оквиру истог исказа користе екавске и јекавске дублете; та особеност дискурса билингвалних и бидијалекталних говорника се зове „упаривање“ (енг. *coupling*).

Антропололингвистичка теренска истраживања српских заједница у околини Будимпеште обавио је тим Балканолошког института САНУ 2001. и 2008. године.⁵ Истраживачима из Србије је током истраживања приписана улога ауторитета из „матике“, према томе и говорника престижног и ауто-

⁵ Истраживачки тим је предводила Биљана Сикимић, а учествовале су и Марија Вучковић и Марија Илић. Теренска истраживања је иницирала и финансијски подржала Самоуправа Срба у Будимпешти, а посебну захвалност истраживачки тим дугује покојној Катници Рус, затим Бориславу Русу и професору Димитрију Стефановићу.

ритарног стандарда, а саговорницима коетника из „дијаспоре“ и говорника мање престижног дијалекатског контактеног варијетета. Велики део саговорника (80%) чинили су припадници најстарије генерације, рођених између два светска рата (1919–1940). Припадници старије генерације су сви двојезични, завршили су српску основну вероисповедну школу, скоро 95% припадника старије генерације склопило је ендегамне бракове; њихова деца се, пак, могу одредити као терминални (ограничени) говорници српског и махом су склопили егзогамне бракове.

3.1. Престиж екавице: примери

Српска заједница у насељу Чип, која је предмет проучавања у овом раду, изводи свој порекло од историјске миграције још од краја 14. века (исп. Pesty 1984²). Заједница се током векова заснивала на очувању етничког идентитета, и то путем ендегамije, одржања језика и ритуално-обредних пракси везаних за православну цркву и традицијски календар. Током векова, заједница живи мање-више као етничка и језичка енклава у односу на српски језички простор, с једне стране, док, с друге стране, њени говорници живе у свакодневном језичком и културном контакту с немачком и мађарском заједницом из истог села. Након Другог светског рата, заједница се отвара ка егзогамiji и улази у процес замене језика, што је случај са већином српских руралних заједница у Мађарској. Примери који следе забележени су у Чипу током теренског истраживања 2001–2008. Говорници из Чипа напоредо користе јекавске форме и њихове екавске дублете. То значи да је процес екавизације говора у околини Будимпеште у току, што се дешава под утицајем српског стандарда. Српски стандард утиче како путем локалних мањинских медија, тако и путем србијанских медија који се у Мађарској прате преко кабловске телевизије.

У примерима [1]–[4], видимо да говорници користе напоредо јекавске и екавске форме сложених заменичких форми *којигод / којугођ, (е)дигод / (е)дигођ, штагод / штагођ*. Професор Радмило Маројевић сматра да је упитно порекло ових форми, па према томе и то да су имале јат у корену.⁶ Међутим, уколико је етимологија ових форми спорна, сматрам да оне у том случају могу бити тумачене као аналошки јекавизми. Будући да је у Чипу и у ранијим истраживањима забележено најмање јекавизама у односу на друге говоре будимпештанске зоне, као и да је екавизација говора увелико у току, сложене заменичке форме и јекавизирани облик помоћног глагола *хтети* су

⁶ Професор Радмило Маројевић је након излагања мог рада на 42. научном састанку славіста у Вукове дане скренуо пажњу да су сложене заменице типа *којугођ, штогођ, кадгођ*, које се у литератури наводе као јекавске јотоване форме, под знаком питања. Професор Маројевић сматра да није јасно да ли ове заменичке форме потичу од императива трећег лица који је имао у јединици наставак *-и* (нпр. *тко годи*) или је то архаични облик аориста у значењу имперфекта, који је стварно имао јат. Овом приликом се захваљујем професору Маројевићу на корисним напоменама.

једини преостали трагови некадашњег јекавског елемента у овом говору. Јекавске форме и њихови екавски дублети су дати у италику.⁷

(а) *којигођ* / *којигод*

[1] (С1а; СГ ж (1919), основна вероисповедна школа, пољопривредница, Чип, 2001)
СГ: Ево га пешкир да вам покажем. Пешкир тај, и то сам ја радила. И то кад се ожени *којигођ* ил уда, онда то снашу ко води, пешкир овај овако му свежемо овде, с машлијом свежемо и то тако иду кроз село, не.

(б) (*г*)*дигођ* / (*г*)*дигод*

[2] (С24; СГ ж (1919), основна вероисповедна школа, пољопривредница, Чип)
СГ: Кад иде се на вечерње, онда у три сата, има кад касније или иде *дигођ* касније да служи „Мајке Божије плач“ кад чита, што био код нас тај сам у Сенатандрији Војислав Галић.

[3] (С21; СГ м (1933), основна вероисповедна школа, пољопривредник, Чип)
ИС: А да вас питам, да ли се прича овде да ли је било и Срба пре Чарнојевића у Чипу, или су тек тад дошли?

СГ: Није било.

ИС: Аха.

СГ: Није. Ак-, било је, дигде је било, Сентандрије, не знам, *дигод* је било пре=

ИС: Аха

СГ: =Чарнојевића. Овде није било.

[4] (С13; СГ ж (1940), мађарска средња школа, васпитачица, Чип)
ИС: Како сте учили унука за вертеп?
СГ: Не би сад знала из главе али имам *дегођ* списак. Па сад не знам, то је код њих преко, они су сад заузети. Из тога сам учила.

Слична појава се опажа и сложеној заменичкој форме *штогод* / *штогођ*, то је пример [5], где видимо да у говору једног истог саговорника обе форме варирају.

(в) *штогод* / *штогођ*

[5] (С13; СГ ж (1940), мађарска средња школа, васпитачица, Чип)
СГ: Него моја мама сирота. Она кад смо били школари, па ти отпало дугме, па нешто већ смо били опремљени, обучени, па није било тако да ко сад што се деца облаче, и она: „Мећи брзо штогод у уста, каже, да ти не ушијем памет“, док је ушила то дугме. Кад шила на теби *штогођ* руво, онда то су рекле сироте. Па се сад смијемо ми на тим је ли (...) Лебац је требало пољубити и *штогођ* смо још казали (...) Снаја ми је Српкиња а зет ми је Хрват. Његову веру не држи, овамо долази у цркву, *штогод* знаде. И они тако говоре. Прешо на нашу веру, прваславну веру. Крштени овде, сви.

⁷ Конвенције транскрипције су:

С (снимак); СГ (саговорник), уз саговорника иде и ознака пола (ж – женско, м – мушко), ознака године рођења, образовање, занимање; ИС (истраживач); место и година настанка снимка = говор се наставља на претходни турнус

- реч је прекинута

(...) део оригиналног исказа је изостављен.

У следећим примерима [6]–[8] видимо да саговорници из Чипа користе искључиво јекавске форме за радни придев глагола *хтети*, и то највише *ћев*, *ћела*, *ћели*, а у једном случају – пример [8] – саговорница користи и књижевну јекавску форму *хтјела*.

(г) *ћев* / *хтјела*

[6] (С9; СГ ж (1923) завршила основну вероисповедну школу, пољопривредница, Чип)

СГ: На спрату. Мати му је обрекла спрат. А она ће доћи у Иванчетову кућу. Ал, ал зет ми није *ћев*, зет није *ћев*, ућуто (...) Ни код нас није био. Ни код нас мушки није улазио унутра кад је жена рађавала. Била је тамо и свекрва. Љубица кад је родила Слађу није *ћела* мати да јој дође (...) Овди стоје доктори у једном колу и разговарају, а и она па кад оће, не мож да испљуне реч ону мацарску што би *ћела* онда каже: „Кérem, kérem.“ ‘Молим, молим, како је нишло?’

[7] (С12, СГ м (1933), средња школа, аутопревозник и пољопривредник у пензији, Чип)

ИС: Да ли је био обичај да се за Божић иде на таван?

СГ: То не. Каже кад на Божић идеш на таван онда ћеш имати силе гостију. То су тако научили казат да се за Божић не иде на таван. Од Божића до Крстова опет жене нису шиле. Игла се није узела у руку за то време. За који разлога то не знам, да ли су оне лене биле или нису *ћеле* (...) Када већ нисмо имали свештеника, онда се затим мало, али већ Воскресеније нисмо *ћели* да држимо када већ сунце изађе.

[8] (С1; СГ ж (1936), основна вероисповедна школа, радница у пензији, Чип)

СГ: Па то је, имала сам, то је била једна моја тетка, она се звала Добрила Николић, па и њу су, овај .. говоре наши, деда Марко се звав⁸, и он је био Николић, то је од мога деде брат био. Моја тетка је то била. И она, каже, па овај није *хтјела* ни за, да се уда: „Па нећу, па нећу, па, каже, па трипут нећу, каже, да се удам за њега“. Па ка-, ал они: „Мораш! Мораш.“ – „Па, каже, ако ви оћете ви се, каже, удајте за њега, ал ја и онда нећу!“

Конечно, навешћу и примере за ијекавску форму предлога *прије*. Занимљиво је да и у овом случају, као и у случају форми *ћев*, *ћела*, користи искључиво ијекавска форма *прије*, али нема примера са *пре*. То значи да се ради о лексикализованом јекавизму, што можемо видети у примерима [9]–[10]

[9] (С5; СГ ж (1923) завршила основну вероисповедну школу, пољопривредница, Чип)

ИС: Ујутру се плете?

СГ: Уочи тог дана, уочи Ивањдана, ивањско цвеће то се набере уочи тог дана се плете венац. То још постоји. Уочи Ивањдана. *Прије кадгођ* старе куће понајвише нема највише су нове куће *прије* био шталог, свуд се један венац меће. Биле су куће старе.

[10] (С11; СГ ж (1936), основна вероисповедна школа, радница у пензији, Чип)

СГ: *Прије* некада јели говорили да она за неколико жита или за неколико кукуруза да је искала да но сад ја ћу ове двоје младе *какогођ* саставити, прекључићу ближе једно

⁸За говоре у Чипу је особена још једна контактна појава иначе раширена у будимпештанској зони: под утицајем мађарског, у којем нема вокалских група, уместо *-о* насталог на крају слога од *-л* јавља се *-в* (нпр. *знав*, *долазив*, *ћев*, *сев*, *јев*, *зав*); поред тога јављају се дублетно и облици са дугим *-о* (нпр. *разумо*, *усто*) и са *-ио* (нпр. *осетио*, *решио*) (исп. Ивић 1997: 232).

другим, да ћу отићи па ћу говорити нешто, да кажем тој цурици: „Хајде дођи.“ И ето ти тако ако нешто буде онда каже: „Е, каже, вештица, успело је средити.“

4. Закључак

Овај рад је имао за циљ да укаже како проучавање дијалеката и говорне интеракције у дијалекатским зонама носи драгоцене податке за дијахронијску социолингвистику. Пример савремених српских говора у Мађарској који су настали мешањем екавских, јекавских и икавских варијетета у 16. и 17. веку показује да је још у том периоду екавица шумадијско-војвођанских говора уживала престиж. Јекавизми (и икавизми поред осталог) су опстајали у формама које нису биле толико очигледне, као у јотованим сугласницима *љ, њ, ђ*. У садашњем тренутку, можемо рећи да се ради о лексикализованим јекавизмима. Међутим, иако се чини да говорници њих више нису свесни, видимо се да под утицајем савременог стандарда и њихов број смањује. Штавише, уколико посматрамо радове, који су се почев од 20. века бавили овим говорима, видимо да се број јекавских форми и у поствуковском периоду стално смањује у корист екавских. Овај однос према јекавици може бити занимљив и када се сагледава у контексту савремених расправа о положају ијекавског стандарда у српском говорном простору (исп. Маројевић 1995; Voss 2010) и покушаја да се ијекавица потисне или чак избаци као стандардни варијетет.

ЛИТЕРАТУРА

- Bauer, Trudgill (yp.) 1999:** L. Bauer, P. Trudgill, Peter, *Language Myths*, Penguin Books.
- Белић 1910:** А. Белић, Неколике белешке са екскурзије по околини Будима и Пеште. *Босанска вила* 25/3–6, Сарајево, 68–69.
- Borbély 2000:** A. Borbély, *The Process and the Factors of Language Shift and Maintenance: Sociolinguistic Research in the Romanian Minority Community in Hungary*. Budapest: Open Society Support Foundation.
- Dobos 2007:** B. Dobos, The Development and Functioning of Cultural Autonomy in Hungary, *Ethnopolitics* 6/3, 451–469.
- Vékás 2005:** J. Vékás, Spectra: National and Ethnic Minorities of Hungary as Reflected by the Census, у: A. Tóth (yp.), *National and Ethnic Minorities in Hungary 1920–2001*, New Jersey: Atlantic Research and Publications Inc, 1–161.
- Voss 2006:** Ch. Voss, Toward the peculiarities of language shift in northern Greece, у: D. Stern, Ch. Voss, (yp.), *Marginal linguistic identities. Studies in Slavic contact and borderland varieties*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 87–101.

- Voss 2010: Ch. Voss, Serbizität in Bosnien-Herzegowina zwischen Dialektloyalität und Ethnozentrismus, u: Ch. Voss, B. Golubović, *Srpska lingvistika / Serbische Linguistik*, München, Berlin: Verlag Otto Sagner, 311–322.
- Woolard 1985: K. Woolard, Language Variation and Cultural Hegemony: Toward an Integration of Sociolinguistic and Social Theory, *American Ethnologist* 12/4, 738–748.
- Gal 1978: S. Gal, Peasant men can't get wives: language change and sex roles in a bilingual community, *Language in Society* 7/1, 1–16.
- Gal 1993: S. Gal, Diversity and contestation in linguistic ideologies: German-speakers in Hungary, *Language in Society* 22, 337–359.
- Gal 1993: S. Gal, Cultural basis of language use among German-speakers in Hungary, *International Journal of the Sociology of Language* 111, 93–102.
- Грковић 2006: М. Грковић, Српски народни језик пре Вука Караџића, *Радови Филозофског факултета* 6–7, Источно Сарајево: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајево, 7–16.
- Grković Mejdžor 2004: J. Grković Mejdžor, Diglosija u starosrpskoj pismenosti, u: J. Plankoš (ur.), *Život i delo akademika Pavla Ivića*, Subotica, Novi Sad, Beograd, 391–401.
- Ibrahim 1986: M. Ibrahim, Standard and Prestige Language: A Problem in Arabic Sociolinguistics, *Anthropological Linguistics* 28/1, 115–126.
- Ivić 1961/1962: P. Ivić, Prilog rekonstrukciji predmigracione dijalekatske slike srpskohrvatske jezičke oblasti, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 4–5, Novi Sad, 117–130.
- Ivić 1966: P. Ivić, O srpskom govoru u selu Lovri, *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 12, Budapest, 191–201.
- Ивић 1971: П. Ивић, *Српски народ и његов језик*, Београд.
- Ивић 1985²: П. Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика. Увод у штокавско наречје*, Прво издање: 1956, Нови Сад, 68–88.
- Ивић 1990: П. Ивић, Развој књижевног језика на српскохрватском језичком подручју. *О језику некадашњем и садашњем*. Београд: Бигз–Јединство, 87–140.
- Ивић 1991: П. Ивић, Миграције и дијалекти Срба јакаваца. *Из српскохрватске дијалектологије*. Ниш, 257–273.
- Ивић 1994: П. Ивић, О српском говору у Батањи. *Јужнословенски филолог* 50, Београд, 33–49.
- Ивић 1997: П. Ивић, О косовско-ресавском говору Чобанца близу Сентандреје. *Сентандрејски зборник* 3, Београд, 225–237.
- Илић 2009: М. Илић, Динамика језичке и социјалне промене: о мањинским језицима у Мађарској с посебним освртом на српски језик, *Јужнословенски филолог* 45, Београд, 331–357.
- Илић 2010: М. Илић, Метапрагматички дискурс Срба из Мађарске: ауторитет стандарда и контактни варијетет, *Зборник Матике српске за филологију и лингвистику* 53/1, Нови Сад, 181–197.
- Илић 2011а: М. Илић, *Сад од наши деца ми се радујемо да колко матерњег језика скупу и научу*: чипска говорна заједница и процес промене језика, *Етнографија Срба у Мађарској* 6, Будимпешта, 98–120.

- Илић 2011б:** М. Илић, Историзам и „аутентичност“ у дијалектологији: пример српског у Мађарској. *Srpski jezik, književnost, umetnost*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 323–334.
- Илић 2012:** М. Илић, Purizam u proučavanju srpskog kao manjinskog jezika: srpsko-mađarski jezički kontakt, u: J. Vučo, J. Filipović (ur.) *Jezik u društvu: Filološka istraživanja danas I*. Beograd: Filološki fakultet, 303–321.
- Кахане 1986:** Н. Kahane, A Typology of the Prestige Language. *Language* 62/3, 495–508.
- Kloss 1966:** Н. Kloss, Types of Multilingual Communities: A Discussion of Ten Variables, *Sociological Inquiry* 36/2, 135–145.
- Ковачевић 2004:** В. Ковачевић, Stavovi prema varijetetima srpskog jezika, *Philologia* 2, Beograd, 33–38.
- Labov 2006²:** W. Labov, *The Social Stratification of English in New York City, First edition: 1966*, University of Cambridge Press.
- Ластих 2005:** П. Ластих, О положају Срба у Мађарској, у: В. Становчић, (ур.), *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*. Зборник радова са научног скупа одржаног 26–29. новембра 2003. године, Београд: САНУ, 187–234.
- Маројевић 1995:** Р. Маројевић, Ијекавица и српски језик. Са ортографског и ортоепског аспекта. *Научни састанак слависта у Вукове дане 24/1*, Београд, 25–34.
- Мијатовић 1983:** Ј. Мијатовић, Прилог познавању лексице српских говора у Мађарској, *Прилози проучавању језика* 19, Нови Сад, 149–177.
- Милановић 2006:** А. Милановић, *Кратка историја српског књижевног језика*. Београд: Завод за уџбенике.
- Милорадовић 2004:** С. Милорадовић, Српска етнолингвистичка популација у Мађарској: нека запажања, *Теме. Часопис за друштвене науке* 2, Ниш, 859–864.
- Милорадовић 2005:** С. Милорадовић, Дијалектолошка и етнолингвистичка истраживања српске мањине, у: В. Становчић (ур.), *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*. Зборник радова са научног скупа одржаног 26–29. новембра 2003. године, Београд: САНУ, 299–314.
- Milroy 2001:** J. Milroy, Language Ideologies and the consequence of standardisation, *Journal of Sociolinguistics* 5/4, 530–555.
- Младеновић 1990:** А. Младеновић, Језичка ситуација код Срба у време Велике сеобе (1690), *Научни састанак слависта у Вукове дане 20/1* „Сеобе и изгнанства као тема у југословенским књижевностима“, Београд, 345–350.
- Николић 1993:** М. Николић, Неке особине говора у Чипу код Будимпеште, *Јужнословенски филолог* 49, Београд, 137–153.
- Pesty 1984²:** F. Pesty, *Pesty Frigyes kéziratok helynévtárából Pest-Pilis-Solt vármegye és Kiegészítések*, Prvo izdanje: 1864, Szentendre.
- Петровић 1974:** Н. Петровић, Микротопонимија неких српских насеља у Мађарској, *Прилози проучавању језика* 10, Нови Сад, 143–147.

- Петровић 1976:** Н. Петровић, Патронимија неких српских насеља у Мађарској, *Прилози проучавању језика* 12, Нови Сад, 119–137.
- Петровић 1979:** Н. Петровић, Главније фонетске особине неких српских говора у Мађарској, *Прилози проучавању језика* 15, Нови Сад, 71–99.
- Пецо 1990:** А. Пецо, Наши дијалекти у свјетлости сеоба, *Научни састанак слависта у Вукове дане 20/1 „Сеобе и изгнанства као тема у југословенским књижевностима“*, Београд, 361–372.
- Прелић 2001:** М. Прелић, Матерњи језик код Срба у Мађарској као симбол етничког идентитета, *Етнографија Срба у Мађарској* 3, Будимпешта, 98–107.
- Прелић 2008:** М. Прелић, „(Н)и овде (н)и тамо“ : концептуализација и симболизација етничког идентитета Срба у Мађарској на крају XX века, Београд: Етнографски институт САНУ.
- Ракић 1997:** S. Rakić, Izveštaj o dijalektološkom istraživanju govora Batanje, *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 42, Budimpešta, 89–98.
- Ракић 1998:** S. Rakić, O govoru Deske, *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 43, Budimpešta, 23–38.
- Степановић 1994:** П. Степановић, *Говори Срба и Хрвата у Мађарској: Штокавско наречје*, Горњи Милановац.
- Степановић 1997:** Р. Stepanović, Promene u govoru mohačkih Srba, *Hungaro-Slavica*, Budimpešta, 296–298.
- Степановић 2000а:** П. Степановић, *Говори Срба у Мађарској*, Будимпешта.
- Степановић 2000б:** П. Степановић, О говору Буњеваца у селу Чаволу у Мађарској. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 43, Нови Сад, 559–563.
- Степановић 2000в:** П. Степановић, Ијекавски елементи у екавским говори-ма Срба у Мађарској, *Јужнословенски филолог* 56/3–4, Београд, 1103–1109.
- Стефановић 1993:** Д. Стефановић, Из микротопонимије насеља са српским живљем у околини Будимпеште, *Јужнословенски филолог* 49, Београд, 175–186.
- Стефановић 2000:** Д. Стефановић, О административном језику Сентандрејаца у другој половини XVIII века, *Јужнословенски филолог* 56/3–4, Београд, 1111–1120.
- Стефановић 2003:** Д. Стефановић, Из микротопонимије Чипа, *Етнографија Срба у Мађарској* 4, 79–84.
- Толстой 1988:** Н. Толстой, *История и структура славянских литературных языков*, Москва.
- Tyson 2009:** M. Tyson, *Russian Language Prestige in the States of the Former Soviet Union*. Amazon Digital Services.
- Ferguson 1959:** Ch. Ferguson, Diglossia, *Word* 15, 325–340.
- Francis, Ryan 1998:** N. Francis, Ph. Ryan, English as an International Language of Prestige: Conflicting Cultural Perspectives and Shifting Ethnolinguistic Loyalties, *Anthropology & Education Quarterly* 29/1, 25–43.

- Filipović 2011:** J. Filipović, Language policy and planing in standard language cultures – an alternative approach, *u:* V. Vasić (ur.), *Jezik u upotrebi / Language in Use*. Novi Sad: Društvo za primenjenu lingvistiku, 121–136.
- Chambers, Trudgil 1998:** J. Chambers, P. Trudgil, *Dialectology*. University of Cambridge Press.

Marija Ilić

PRESTIGE OF THE ŠUMADIJA-VOJVODINA VARIETIES IN HUNGARY:
A CASE STUDY IN DIACHRONIC SOCIOLINGUISTICS

Summary

This paper is concerned with the Serbian varieties in the Budapest area which resulted from the *convergence between various* Štokavian varieties: Šumadija-Vojvodina, Kosovsko-Resavski, (East-Herzegovina) Ijekavian, and Ikavian. The dialects in the Budapest area developed probably in the 16th and 17th centuries under Ottoman rule in Hungary (1541-1699) and after the Great Serb Migration into Habsburg Monarchy (1690). Based upon the anthropolinguistic fieldwork in Hungary (2001-2008), and specifically among the Serbian speech community in Szigetcsép, the paper analyses those dialect features which show that the Šumadija-Vojvodina variety enjoyed prestige at the time when the convergence occurred. The paper specifically focuses upon the suppression of the Ijekavian forms in favor of the Ekavian Šumadija-Vojvodina forms which continues up to the present day.

Key words: sociolinguistics, diachrony, language contact, Serbian language in Hungary, Šumadija-Vojvodina variety, Ekavian, Ijekavian, prestige

- Ковачевић 2003:** М. Ковачевић, *Српски језик и српски језици*, Београд: Српска књижевна задруга, БИГЗ.
- Ковачевић² 1999:** М. Ковачевић, *У одбрану језика српскога – и даље*, Београд: Требник.
- Мршевић-Радовић 1987:** Д. Мршевић-Радовић, *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*, Београд: Филолошки факултет.
- Пипер 2008:** П. Пипер, О природи граматичких разлика између српског и хрватског језика, Нови Сад: *Летопис Матице српске*, књ. 481 св. 5, 840–850.
- Финк Арсовски и др. 2010:** Ž. Fink Arsovski, V. Kovačević, A. Hrnjak, *Bibliografija hrvatske frazeologije*, Zagreb: Knjigra.

Стефана Паунович

БИБЛИОГРАФИЈА СЕРБСКОЈ ФРАЗЕОЛОГИЈИ – ПРОБЛЕМИ СОСТАВЛЕНИЈА

Резюме

В дисертацији разматрајуцца прблеме составленија Библиографији сербској фразеологији в отношении основних етапов ее выработкИ. Приводятца доводы в пользу необходимости составленија подобной библиографији, определяется ее предмет, излагается методология поисков и подбора материалов, предлагается способ их каталогизации, создания, объединения и классификации библиографических единиц. Кроме списка работ, данная библиография будет включать и глоссарь сербској фразеологии, а также и перечень фразем, исследованных или всего лишь упомянутых в избранных работах, и таким образом будет гораздо более содержательной. Кроме того, Библиография сербској фразеологии должна стать частью более масштабного проекта Международной комиссии по славянской фразеологии Международного комитета славистов.

Ключевые слова: библиография, фразеология, сербский язык, славянские языки.

Садржај

Живојин С. Станојчић ПОМЕРАЊЕ ИЗ НЕУТРАЛНОГ У СТИЛСКИ ОБЕЛЕЖЕНО – СТВАРНО И ПЕРЦЕПТИВНО.....	5
Вања С. Станишић ХАЗАРСКИ ИСТОЧНИЦИ СЛОВЕНСКЕ ПИСМЕНОСТИ	13
Paul-Louis Thomas ПРЕВОДИ БИБЛИЈЕ И ФОРМИРАЊЕ СРПСКОГ СТАНДАРДНОГ ЈЕЗИКА: СЛУЧАЈ ПРЕТЕРИТАЛНИХ ВРЕМЕНА	23
Радмило Н. Маројевић РАЗВОЈНИ ТОКОВИ УМЈЕТНИЧКЕ ПОЕЗИЈЕ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (I)	35
Јелица Д. Јокановић-Михајлов ГОВОРНЕ ТАКТИКЕ И ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА.....	53
Ценка Н. Иванова О КАРАКТЕРОЛОГИЈИ СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА СА ГЛЕДИШТА ЊЕГОВОГ ЛЕКСИЧКОГ ФОНДА	61
Милош М. Ковачевић СИНТАКСА И СТИЛИСТИКА ДОПУНСКИХ ПИТАЊА У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	73
Веран Ј. Станојевић ТЕМПОРАЛНА ПРОГРЕСИЈА И ЊЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ У НАРАТИВНОМ ДИСКУРСУ	93
Тијана В. Ашић О СЕМАНТИЦИ И ПРАГМАТИЦИ ЗАМЕНИЧКО-ПРИЛОШКИХ ПРОСТОРНИХ ЛОКАЛИЗАТОРА <i>ОВДЕ</i> И <i>ТУ</i> У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ И ЊИХОВИМ ПРЕВОДНИМ ЕКВИВАЛЕНТИМА У ФРАНЦУСКОМ.....	105
Димка В. Савова ГОВОРНИКОВА ФИГУРА И ДЕАГЕНТИВНОСТ У НАУЧНОМ СТИЛУ СРПСКОГ СТАНДАРДНОГ ЈЕЗИКА	119

Миливој Б. Алановић УЛОГА ПРИМАРНИХ КОГНИТИВНИХ КОНЦЕПАТА У ГРАМАТИЧКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ РЕЧЕНИЦЕ	131
Миланка Ј. Бабић КОМУНИКАТИВНА КОНВЕРЗИЈА УПИТНИХ ФОРМИ РЕЧЕНИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	147
Илијана Р. Чутура АПОЗИЦИЈА КАО СРЕДСТВО ОВРЕМЕЊАВАЊА У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	159
Вељко Ж. Брборић СРПСКИ ПРАВОПИС НА ПРЕЛАЗУ ИЗ XIX У XX ВЕК У СВЕТЛУ ДАНАШЊИХ РЕШЕЊА	173
Александар М. Милановић РЕФОРМА ЋИРИЛИЦЕ ЛУКЕ МИЛОВАНОВА У КОНТЕКСТУ КЊИЖЕВНОЈЕЗИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ ПОЧЕТКОМ 19. ВЕКА	187
Предраг Ј. Мутавцић СТАТУС СРПСКОГ И РУМУНСКОГ ЈЕЗИКА НА ПРЕЛАЗУ ИЗ XVIII У XIX ВЕК	199
Марија Р. Илић ПРЕСТИЖ ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОГ У МАЂАРСКОЈ: ОГЛЕД ИЗ ДИЈАХРОНИЈСКЕ СОЦИОЛИНГВИСТИКЕ	213
Рада Р. Стијовић КОЛЕБАЊА У УПОТРЕБИ ЗБИРНИХ БРОЈЕВА У СВЕТЛУ РАЗВОЈА КЊИЖЕВНОЈЕЗИЧКЕ НОРМЕ	229
Александар Стефановић ХИЈЕРАРХИЗАЦИЈА УТИЦАЈНИХ ФАКТОРА У НАЧИНУ СЛАГАЊА ПРЕДИКАТА СА НУМЕРИЧКИМ КОНСТРУКЦИЈАМА У ФУНКЦИЈИ СУБЈЕКТА	239
Сања Ж. Туровић О ОБЛИЦИМА ТРПНОГ ГЛАГОЛСКОГ ПРИДЕВА ГЛАГОЛА (-)ДАТИ И (-)ЗНАТИ	257
Гордана Р. Штасни ДЕРИВАЦИОНИ МОДЕЛИ НОВИХ РЕЧИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	269

Гордана Р. Штрбац УТИЦАЈ СЕМАНТИКЕ НА ДЕРИВАЦИОНИ ПОТЕНЦИЈАЛ КОМУНИКАТИВНИХ ГЛАГОЛА	283
Владан З. Јовановић О РЕЧИМА СА ВЕЗАНИМ ОСНОВАМА СТРАНОГ ПОРЕКЛА ИЗ УГЛА ГРАМАТИКЕ (ТВОРБЕ РЕЧИ) И ЛЕКСИКОГРАФИЈЕ.....	295
Марина Љ. Спасојевић О РАДНОМ И ТРПНОМ ГЛАГОЛСКОМ ПРИДЕВУ СА ЛЕКСИКОГРАФСКОГ АСПЕКТА.....	309
Светлана М. Слијепчевић О СЛОЖЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА С ПРЕПОЗИТИВНИМ ИНДЕКЛИНАБИЛНИМ ДЕТЕРМИНАТОРИМА СТРАНОГ ПОРЕКЛА	321
Слободан Б. Новокмет НЕКЕ СЕКУНДАРНЕ СЕМАНТИЧКЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ЗООЛОШКИХ НАЗИВА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	331
Слободан Ј. Павловић КОНСТИТУИСАЊЕ СИСТЕМА ЕНКЛИТИКА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	345
Исидора Г. Бјелаковић УЛОГА ИНТЕРКУЛТУРАЛНОГ ЛЕКСИЧКОГ ТРАНСФЕРА У ФОРМИРАЊУ ТЕРМИНОЛОШКОГ СИСТЕМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА	357
Драгана М. Ратковић РЕЦЕПЦИЈА СРПСКЕ КУЛТУРЕ КРОЗ УСВАЈАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА У ПОЉСКОЈ УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ СРЕДИНИ.....	371
Стана С. Ристић СТИЛСКИ АСПЕКТИ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈЕ ПОЈМА <i>ДОМ</i> У КЊИЖЕВНОМ ДИСКУРСУ.....	381
Ксенија Ј. Кончаревић СТИЛИСТИЧКИ АСПЕКТИ ЖАНРА ЦРКВЕНЕ ПОСЛАНИЦЕ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	395
Јелена Јовановић Симић ОБЛИЦИ ОСЛОВЉАВАЊА У ВУКОВОЈ ПРЕПИСЦИ (ЈЕДНО ПОГЛАВЉЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ СРПСКОГ ЕПИСТОЛАРНОГ СТИЛА)	407

Драгана Д. Вельковић Станковић ПРАГМАТИЧКА ФУНКЦИЈА СИНТАКСИЧКИХ РЕПЕТИЦИЈА И РЕДУПЛИКАЦИЈА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	419
Марина С. Јањић ДЕИКТИЧКИ ИЗРАЗИ У УВОДНИМ РУБРИКАМА ПЕРИОДИКЕ.....	433
Гордана С. Драгин ДИЈАЛЕКТИЗАМ КАО СТИЛСКО СРЕДСТВО	445
Соња В. Ненезић СИНТРОИСТИЧНЕ КООРДИНИРАНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ У РОМАНУ <i>НИШЧИ</i> ВИДОСАВА СТЕВАНОВИЋА.....	453
Ана Б. Пејановић РУСКИ ПРЕПЈЕВИ <i>СРПСКИХ ЕПСКИХ ПЈЕСАМА</i>	463
Лариса И. Раздобудко-Човић КУЛТУРОЛОШКА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА СРПСКЕ ФРАЗЕОЛОГИЈЕ У ОГЛЕДАЛУ ПРЕВОДА НА РУСКИ ЈЕЗИК ЗБОРНИКА ПЕСАМА <i>ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ</i> ДЕСАНКЕ МАКСИМОВИЋ	471
Славка Величкова СТИЛИСТИЧКИ АСПЕКТИ ИЗУЧАВАЊА СРПСКИХ ФРАЗЕМА С ТЕМПОРАЛНОМ КОМПОНЕНТОМ.....	485
Светлана Гољак ЛИНГВОКУЛТУРОЛОШКИ АСПЕКТИ УСТАЉЕНИХ ПОРЕЂЕЊА У СРПСКОМ И БЕЛОРУСКОМ ЈЕЗИКУ	495
Драгана Р. Дракулић-Пријма СТРУКТУРА И ОБИМ ФРАЗЕОСЕМАНТИЧКОГ ПОЉА <i>ЛАЖ</i> У СРПСКОМ И РУСКОМ ЈЕЗИКУ	509
Саша П. Марјановић СРПСКЕ ПОРЕДБЕНЕ ФРАЗЕМЕ СА ФИТОНИМСКОМ КОМПОНЕНТОМ И ЊИХОВИ КОРЕСПОНДЕНТИ У ФРАНЦУСКОМЕ ЈЕЗИКУ	519
Стефана Д. Пауновић БИБЛИОГРАФИЈА СРПСКЕ ФРАЗЕОЛОГИЈЕ– ПРОБЛЕМИ ИЗРАДЕ..	529